

A könyv és az olvasás a szovjet kisvárosok életében

(Beszámoló a Lenin Könyvtár kutatásáról)

Több mint harmincéves megszakítás után, a hatvanas évek elején új szakasz kezdődött a szovjet olvasáskutatásban. Az új szakasz egyik legjelentősebb állomása a Lenin Könyvtár 1965-67-ben végzett kutatása, melynek eredményei "Szovjet olvasó" címmel jelentek meg. A Lenin Könyvtár második nagy vállalkozása "A könyv és az olvasás a kisvárosok életében" néven futó kutatás, amely 1969-ben kezdődött és 1971-ben fejeződött be. A kutatás terepe az 50 000 lakosnál kisebb népességű települések, amelyeknek a XXIV. kongresszus gyors gazdasági és kulturális fejlődést ígért.

A kutatás az Orosz SzSzSzk 24 városában folyt, fő bázisa pedig a voronyezsi kerületben lévő Vác nagyságu Osztrogozsszk volt. 16 városban csak a könyvtári statisztikai adatokat gyűjtötték, 7 városban viszont nagyszabású szociológiai adatfelvételt bonyolítottak le, mely az olvasási kultúra csaknem minden jelenségére kiterjedt. Sokféle módszert használtak a kutatók. A legfontosabb információkat a kérdőíves-interjú módszerrel begyűjtött adatok szolgáltatták. Ezt a statisztikai adatok és a dokumentumok elemzése, a megfigyelés, a panel módszer és a mélyinterjú egészítette ki, és sor került néhány kísérletre is. A különböző kérdéscsoportok megválaszolásához különböző mintákra támaszkodva összesen 23 000 személytől kaptak információkat.

A kutatás programját a Lenin Könyvtár Könyvtártudományi és Bibliográfiaelméleti Tudományos Kutató Részlege Könyv- és Olvasás Osztályának vezetője, V. D. Sztelmah készítette I. I. Belenkaja, N. E. Dobrűnina és Sz. M. Szmirnova segítségével. Ők végezték az adatgyűjtés irányítását is.

AZ OLVASÁS – A SZOVJET EMBER SZELLEMI ÉLETÉNEK LEGFONTOSABB SZFÉRÁJA

N. E. Dobrűnina

A szovjet emberek olvasói aktivitásának hihetetlennek tűnő arányait az a tény teszi reálissá, hogy ma a Szovjetunióban minden harmadik állampolgár tanul. Érthető tehát, hogy a kutatók nem önmagában vizsgálták az olvasói érdeklődést, hanem az életvitel és a személyiség részeként. Dobrűnina szoros kapcsolatot lát az olvasói kitartás, aktivitás és sokoldalúság valamint a személyiség szerkezete között.

A begyűjtött adatok a tömegkommunikációs eszközök széleskörű elterjedtségéről tanuskodnak: a kisvárosok kétharmada rendelkezik televíziós készülékkel, csaknem mindenkinek van rádiója és közel 100% az újságolvasók aránya. Osztrogozsszkban a lakosság fele két- vagy többféle újságra és folyóiratra fizet elő, és a saját könyvgyűjteménnyel rendelkezők közül minden harmadik család olyan házikönyvtárral dicsekedhet, amelyben szépirodalmi, társadalmi-politikai és természettudományi-technikai művek találhatók. A tömegkommunikációs eszközök használati szokásairól szóló oldalak legérdekesebb megállapítása az, hogy a nők kulturális tartalma szabadideje jóval kevesebb, mint a férfiaké. (A két nem között ebben a vonatkozásban a Szovjetunióban nagyobb a különbség mint Magyarországon.)

Ez a kutatás is megállapítja, hogy az olvasás a Szovjetunióban első helyen szerepel az előnyben részesített szabadidő-tevékenységek között, de ez a kutatás sem fordított elég figyelmet arra, hogy a különböző rétegeknél hányféle tevékenységforma közül – első az olvasás. A rendszeresen könyvet olvasók aránya 47, az olvasást kedvenc időöltési formájuknak nevezőké pedig 70% volt. A naponta könyvet olvasók aránya a tanulók és az értelmiségiek körében volt a legmagasabb (36 és 31%), a munkásoknál csak 14, a parasztnál pedig 7%. A rendszeres tévénézés és a gyakori olvasás együttjár a szovjet kisvárosokban. A különféle tömegközlelési rendszerek munkamegosztása legfontosabb funkcióik alapján Osztrogozsszban így fest:

- újságok: nemzetközi helyzet, az ország élete, szépirodalom,
- rádió: társadalmi-politikai tájékoztatás, zenés szórakoztató műsorok, rádiójátékok,
- televízió: filmek, szórakoztató műsorok, ismeretterjesztő előadások,
- előadások: nemzetközi helyzet, gyermeknevelés, tudományos ismeretterjesztés.

Az ismeretek szerzésénél a lakosság egyelőre még a nyomtatott formákat veszi igénybe. A televízió a kisvárosokban nem foglalta el a könyv helyét.

AZ OLVASÓK KÖZÖTTI KÜLÖNBSÉGEK A SOKOLDALU SZEMÉLYISÉG FORMÁLÁSÁNAK CÉLJAIBAN Sz. M. Szmirnova:

Az olvasást meghatározó társadalmi-demográfiai tényezők közül Szmirnova a képzettség szerepét emeli ki első helyen. Az értelmiségieknek 95, a tanulóknak 83, a munkásoknak 67, a parasztnak pedig 51%-ánál az olvasás egyaránt szolgálja mind az általános, mind a szakmai műveltség fejlődését. Az olvasók 79%-a könyvet, újságot és folyóiratot is olvas, csak a parasztnak, a nyugdíjasok és a kevés osztályt végzettek közül nagyobb azoknak az aránya, akik csak a lapokból meritik olvasmányaikat.

Az adott időszak alatt elolvasott, az éppen olvasott és a tervezett olvasmányok alapján, vagyis az olvasói aktivitás szerint a kutatók négy csoportot alakítottak:

Passzív olvasók	23%
Gyengén aktívak	28%
Közepesen aktívak	28%
Nagyon aktívak	21%

A passzív olvasóknak fele egyáltalán nem, másik fele pedig csak nagyon ritkán olvas könyvet. (Tapasztalataink alapján célszerű lett volna külön csoportba sorolni őket).

A TÁRSADALMI-POLITIKAI MŰVEK OLVASÓI A. I. Lebedeva

A 14 éven felüli lakosság körében 40% azoknak az aránya, akiket a nemzetközi helyzet, az ország élete és az erkölcsi-pedagógiai kérdések egyaránt érdekelnek. Az értelmiségiek körében 64, a munkások között 41, a tanulóknál 35% az ilyen sokoldalú érdeklődésű olvasóknak az aránya. Ezek az igények, vagyis a lehetőségek a kérdéses időpontjában a következőképpen realizálódtak:

- a) 57%-a a Nagy Honvédő Háborúról,
- b) 21%-a a Szovjetunió két világháború közötti történetéről,
- c) 7%-a más országok népeinek életéről,
- d) 6%-a erkölcsi vagy pedagógiai kérdésekről olvasott.

A társadalom-politikai művek olvasóinak legfontosabb indítéka az önképzés. Az olvasmányok értékelésének leggyakoribb módjai:

- a) a "tetszett" típusú érzelmi jellegű reagálás
- b) a mű praktikus hasznossága,
- c) az érdeklődési körnek való megfelelés,
- d) az olvasottak formai elemzése.

A társadalmi-politikai művekkel való ellátottság a szovjet kisvárosokban meglehetősen gyenge. A művek 45%-a maximum 5 példányban érkezik Osztrogozsszkba. Egyáltalán nem jut el az osztrogozsszki boltokba a Marx, Engels és Lenin életéről szóló műveknek 30, a világtörténelmi témájú könyveknek 50, az erkölcsi és pedagógiai műveknek 66%-a de az osztrogozsszki megyei könyvtárba is csak fele jutott el az 1968-69-ben kiadott társadalmi-politikai műveknek, és a beszerzettek sem elegendő példányban kerülnek a polcokra.

A TERMÉSZETTUDOMÁNYOS ÉS TECHNIKAI MŰVEK OLVASÓI M. D. Afanaszev

A kisvárosok felnőtt lakóinak háromnegyed része sorolható közéjük; az értelmiségieknek 93, a tanulóknak 83, a munkásoknak 71 és a parasztoknak 49%-a. Az ilyen téma iránt érdeklődőknek kétharmada csak a lapokra, egytizede pedig csak a könyvekre támaszkodik. A könyvtárakban az orvostudomány, az asztrológia-ürkutatás, a földrajz és a biológia iránt legnagyobb az érdeklődés, az esetek többségében azonban csak alkalmi jellegű. Nem jó a természettudományi-technikai könyvekkel való ellátottság sem. A könyvesboltokban 81, a könyvtárakban 37% a kielégítetlen igények aránya. A természettudományi műveknek 21, a műszaki-technikai könyveknek 53%-a nem jut el az osztrogozsszki könyvtárakba, 47 illetve 35%-uk pedig csak egyetlen példányban. Ugyanakkor a kihasználtság sem jó, hiszen a természettudományt népszerűsítő ujdonságoknak csak 45%-át kölcsönözték ki a könyvtárhasználók.

A SZÉPIRODALOM OLVASÓI

V. D. Sztelmah:

A kérdezés előtti napon az olvasók 58%-a olvasott szépirodalmi műveket a voronyezsi kisvárosokban 1970-ben, de az olvasók 95%-a számítható ennek az olvasmányoknak a vonzási körébe.

A szépirodalom-olvasók kétharmada olvassa a lapok szépirodalmi anyagát is, de csupán 2%-uk emlékszik konkrét művekre, a lapok irodalmi anyaga tehát elsősorban információforrásként funkcionál, nem esztétikai funkciót teljesít.

Az irodalmi és művészeti folyóiratok nem játszanak szerepet a kisvárosok lakói izlésének formálásában, hiszen például Osztrogozsszkba a Novüj Mir csak 7, az Inosztrannaja Literatura (Külföldi Irodalom) csak 5 példányban jár és a könyvtárak is a legjobb esetben csak egy-egy példányt kapnak belőlük.

Sztelmah a legolvasottabb könyveknek három csoportját különíti el:

- a) a megfilmesített regények (Anna Karenina, Csendes Don),
- b) a regény-ujságokban közölt művek (Csakovszkij, Babaevszkij, Lipatov, Ancsiskin regényei),

A kérdezéskor olvasott szépirodalmi műveknek 62%-a szovjet-orosz, 10%-a egyéb szovjet, 10%-a forradalom előtti orosz, 13%-a klasszikus külföldi, 6%-a pedig mai külföldi irodalom. "A szovjet irodalom közelebb van az élethez, igazabb, mélyebben szól a nép életéről", "Minek nekem külföldi? Szovjet földön élek, az idegen írók nekem idegenek." Ezek a tipikus indokolások. A külföldi filmekkel kapcsolatban korántsem ilyen erős az idegenkedés, jegyzi meg Sztelmah. A meglehetősen egyoldalú olvasmányszerkezetet a szovjet olvasási kultúra egyik nagy gyengeségének tartja a kutató.

25 féle olvasmánytípus közül az olvasottsági ranglista élén az 1917-es forradalomról szóló művek állanak, őket a szovjethatalom első éveiről szóló könyvek követik, majd a Nagy Honvédő Háborúról szóló művek (többnyire kalandos feldolgozások) következnek. Nagyon népszerűek még a híres emberek-ről szóló regények, a különféle elbeszélések, a történelmi regények és a fantasztikus regények. Az irodalmi érdeklődés eléggé szűk centrumát lényegében a történelmi, a háborús és a detektívregény képezi.

Az okok az igények szerkezetében keresendők. A kisvárosban élő szovjet olvasók számára az irodalmi művek elsősorban ismeretforrások, másodsorban erkölcsi-eszmei ideálok hordozói, harmadsorban pedig a logikai feladvány szerepét töltik be.

A szépirodalmi művek kiválasztásánál az ismerősök tanácsa (24%), a téma és a műfaj (21%) és a véletlen (16%) játszotta a főszerepet. A kutatók nagy különbségeket észlelnek az igényelt és a tényleges olvasmányok összetétele között. Ebben a könyvtárak gyengesége is szerepet játszik, hiszen csupán a 11%-ot kitevő, legaktívabb olvasóknak sikerült irodalmi izlésüknek megfelelő művekkel találkozni.

A kutatók négy csoportba sorolták a szovjet szerzőket, a legolvasottabb könyvek íróit:

- a) a tananyagban is szereplő klasszikusok,
- b) a központi kiadóknál megjelenő értékes és sikeres művek szerzői,

- c) a központi kiadóknál megjelenő jellegtelen művek szerzői,
- d) a helyi kiadóknál megjelenő és össz-szövetségi kiadásra nem kerülő könyvek szerzői.

(A kategóriarendszerrel, melynek alapelve eléggé formális, a szerző sincs megelégedve.) Az olvasott művek 67%-a az első két csoportba tartozó értékeesebb művek közé tartozik, ezzel szemben a városba kerülő könyveknek csak 51%-a sorolható az első két kategóriába.

Joggal kevesli Sztelmah a nem-tetszéssel fogadott irodalmi művek arányát (6%), hiszen ez is az olvasási kultúra egyik betegségének szimptomája. Az elutasított művek között ugyszólván kizárólag csak értékes művek szerepeltek: Csehov, L. Tolsztoj, Puskin, Maupassant, Flaubert, Dante, Galsworthy művei. Nem sokkal többen tettek említést az esztétikai értékekről, amikor véleményt mondtak irodalmi olvasmányaikról, mindössze 8%-uk.

Az is fontos adalék, hogy az osztrogozsszki olvasók az esetek 23%-ban nem emlékeznek az olvasott mű címére és szerzőjére, az esetek 42%-ában pedig rosszul emlékeznek rájuk. Különösképpen vonatkozik ez a külföldi és a klasszikus orosz irodalom alkotásaira.

A szépirodalmi műveket olvasók kétharmada tudatosan fordul a szépirodalmi művek egy-egy fajtájához, csoportjához, de a művek esztétikai értékei a választásban és a befogadásban alig játszanak szerepet.

A SZAKIRODALOM OLVASÓI

I. P. Oszipova

Hogy a szakirodalomolvasás egyenes függvénye a végzett munka fejlettségi szintjének és a képzettség fokának, azt Oszipova szerint az is bizonyítja, hogy a diplomás szakembereknek 92, a munkásoknak csak 42%-a, a parasztnak pedig 26%-a olvas szakirodalmat. A szakirodalomolvasás három céllal történhet:

- a) egy konkrét feladat megoldása,
- b) ismeretek kiegészítése,
- c) lépéstartás a tudomány eredményeivel.

Mindhárom cél együtt szerepel a mérnökök 53, a pedagógusok 40, a munkások 14%-ánál. Ennek ellenére a konkrét szakirodalmi igények elég szűk területre korlátozódnak valamennyi társadalmi-foglalkozási csoportban.

A szakirodalmi olvasmányok között a folyóiratokban megjelenő közlemények foglalják el az első helyet, ez azonban nem mindegyik rétegre jellemző. A fizikai munkásoknál fele akkora szerepe sincsen a szakfolyóiratoknak a szakirodalmi információk szolgáltatásában, mint a diplomásoknál és a középiskolásoknál. A szakkönyvek beszerzési forrása a műszaki és a mezőgazdasági mérnököknél, valamint a munkásoknál elsősorban a könyvtár, az orvosoknál és a pedagógusoknál viszont a saját könyvgyűjtemény áll az első helyen. A kollégáktól kapott könyvek a pedagógusoknál játszanak fontos szerepet. Viszonylag kevés olvasó fordul szakirodalmi igényekkel közművelődési könyvtárhoz: Osztrogozsszokban például a munkásoknak csak 14, az orvosoknak 10, a pedagógusoknak 24%-a. Ennek legfőbb oka talán ezeknek a könyvtáraknak nem megfelelően kialakított állománya.

A tanulóknak 92%-a olvas rendszeresen, és 89%-uk jelöli meg az olvasást úgy, mint legkedvesebb szabadidőtöltését. A 10 osztályos iskolába és a technikumba járók felének magas az olvasási aktivitása, a szakmunkástanulóknak viszont csak 27%-a tartozik a legaktívabb olvasók közé.

Nem tulságosan magas a tanulóknál az ismeretterjesztő művek olvasásának aránya. Ennek oka megint csak a gyenge ellátottság. Azoknak a tanulóknak például csak 37%-a talált megfelelő könyvet, akik a könyvtárakban ismeretterjesztő könyveket kerestek. A "Hires emberek élete" sorozat 19 kötetéből a megyei könyvtárban például csak 7 kötet található (egy-egy példányban), a "Filozófiai kiskönyvtár fiataloknak" és a "Matematikus körök könyvtára" sorozatok pedig egyáltalán nincsenek meg.

A fiatalok szépirodalmi olvasmányai között semmivel sem nagyobb a mai külföldi és az orosz klasszikus irodalom aránya mint a felnőtteknél (4 és 9%). Az irodalmi olvasmányok között a Nagy Honvédő Háboru cselekményes-kalandos feldolgozásai a leggyakoribbak (12%), őket a fiatalokról (9%), a szerelemről és a családról (8%) és a forradalomról szóló könyvek (7%) követik a rangsorban.

Jellemző, hogy a szépirodalmi olvasmányt kereső könyvtártagoknak 46%-a nem a keresett könyvvel tér haza. A legnépszerűbb művek természetesen azok, amelyek nem szerepelnek az iskolában, mint például Beljaev, Dumas és néhány helyi szerző műve. A tanulóknak csak 24%-a olvas elsősorban értékes szépirodalmi műveket, 12%-uk pedig kizárólag lektürt. Jellemző nagyon, hogy a kedvelt hősök között egyformán szerepel Pecsorin, Korcsagin, Osztap Bender és D'Artagnan. Az esztétikai érték csupán az esetek 3%-ában játszik szerepet a művek megítélésénél. Nagyon gyakori, hogy a Háboru és béké-hez hasonló műveket egyszerűen "háborus" vagy "cárok életéről szóló" folytatásos regényként, azaz lektűr szinten olvassák.

A könyvekkel kapcsolatos információk forrásai között a szülők csak a tanulók 18%-nál fordulnak elő. A tanulók olvasmányai elsősorban a könyvtárból, másodsorban barátaiktól, harmadsorban pedig az otthoni könyvgyűjteményből származnak. Osztrogozsszban a tanulók 96%-a könyvtárhasználó. Ez az arány életkoruk növekedésével fokozatosan csökken.

A tanulóifjúság kielégítetlen szépirodalmi igényeinek aránya kétszer-háromszor akkora, mint az ismeretterjesztő művekkel kapcsolatos kielégítetlen igények. A könyvtárhasználó tanulók 90%-a hiányolja például a külföldi szépirodalom alkotásait.

A KÖNYVTÁR, A SAJTÓ, A RÁDIÓ ÉS A TELEVÍZIO SZEREPE A DOLGOZÓK OLVASÓVÁ NEVELÉSÉBEN N. E. Dobrűnina

A családoknak mindössze 34%-a rendelkezik 50 kötetesnél nagyobb könyvtárral a szovjet kisvárosokban, és mint sok más országban, a legtöbb könyvvel rendelkezők között található a legtöbb könyvtárhasználó. A megjelenő könyveknek csak 83%-a jut el a könyvtárakba és csak 46%-uk a könyvesboltokba. (Ez is magyarázza a könyvtártagok rendkívül nagy arányát.)

A könyvekről szerzett értesüléseknek leggyakoribb forrása az ismerősök (84%), de jelentős szerepet játszik a könyvesbolt (57%) és a tömegközlelési rendszer (49%). Nagyon nehezíti a megfelelő könyvek megtalálását az, hogy nincs a városokban egységes tájékoztató apparátus és egységes könyvtári hálózat. A sajtó jóval kevesebb információt ad a könyvekről, mint szükséges lenne, a rádiónak a könyvet népszerűsítő műsorait pedig – rossz időpontjuk miatt – csak a háziasszonyok és a nyugdíjasok hallgathatják meg.

AZ OLVASÁS ÉS A TÖMEGKÖZLElésI CSATORNÁK SZEREPE AZ ISKOLÁS GYEREKEK ÉLETÉBEN

M. G. Hanin

A 8-9 éves gyerekeknek 70, a 14 éveseknek 62%-a vesz kezébe naponta könyvet, 49 és 43% a mindennapi televíziónézők, 54 és 56% a mindennap rádiót hallgatók aránya. 8-11 éves korban az olvasás, a séta, a játék és a sport a legkedveltebb szabadidő-tevékenységek, a 12-13 éveseknél a mozgás az olvasás elé kerül, a 14 éveseknél pedig már a negyedik helyre csuszik le az olvasás, a játék, a séta és a mozi mögé.

A 8-9 évesek elsősorban a környezetükben található tárgyak, a növények és az állatok iránt érdeklődnek, a 10-11 éveseket a természet jelenségei mellett az ember, az élet és halál problémái is érdekelni kezdik, a 12-13 évesek figyelme az emberre összpontosul, a boldogság, szerelem, sors, barátság, jövő kérdései izgatják őket, a 14 éveseket pedig az erkölcsi kérdések foglalkoztatják elsősorban. A látottaknak olvasmányok segítségével történő elmélyítésének igénye a 8-9 évesek 18, a 14 évesek 64%-nál jelentkezik.

A KÜLÖNBÖZŐ KOROSZTÁLYOK OLVASÁSÁNAK SAJÁTOSÁGAI: A SZÉPIRODALMI MŰVEK OLVASÁSA

L. I. Belenkaja

A 8-9 éves gyerekek ötöde, a 10-14 éveseknek harmada egyetlen irodalmi értéket képviselő művet sem említhetett olvasmányai között. Az irodalmi értékkel rendelkező klasszikus gyermekkönyvek aránya az olvasmányok között a 8-13 éveseknél 15-17%, a 14 éveseknél 4%. A felnőttek számára írott könyvek olvasásának aránya a 8-9 éveseknél csak 4, a 10-11 éveseknél már 20, a 12-13 éveseknél már 49, a 14 éveseknél pedig 54%.

A legfiatalabbak olvasmányszerkezetében a mese uralkodik, de fontos helyet foglalnak el a háborus könyvek is. A 10-11 éveseknél a háborus könyvek megelőzik a meséket, és ebben a korban már a gyermekek harmada olvas detektívregényeket. A 12-13 éveseknél a kalandos könyvek, a háborus és a detektívregények uralkodnak, de a korosztályhoz tartozók közül minden ötödik klasszikusokat olvas. A 14 éveseknél a háborus és a kalandos regények mellett a detektívregények és a felnőttekről szóló könyvek a leggyakoribb olvasmányok. A fantasztikus regények 12-14 éves korban jelennek meg az olvasmányok között. Nagyon alacsony a modern külföldi gyermekirodalom olvasásának aránya, elvéve fordul csak elő az olvasmányok között Milne, Carrol, Lagerlöf, Kastner és Kipling mű. A humoros művekkel hasonló a helyzet.

A művek értékelésének legfőbb kritériuma a 8-9 éveseknél a szerencsés befejezés, a vidámság, a kortárs hős, a szép részletek; a 10-11 éveseknél a kortárs hős, az izgalmasság, a hős cselekedeteinek jellemzése, az eszmei tartalom, a felnőtt hős; a 12-13 éveseknél a felnőtt hős és a kortárs hős; a 14 éveseknél a felnőtt hős szellemi arculata. A 8-9 éveseknél az irodalmi művel kapcsolatát a "mese a valóságban, valóság a mesében" kettősség jellemzi; a 10-11 éveseknél a naiv realizmus; a 12-14 éveseknél a hős a domináns jellemző.

Belenkaja nem tartja megfelelőnek a gyermekek befogadási készséget, és ezért az olvasás motivumainak "szűk keresztmetszetét" indokolja. A tisztán szórakoztató és a "hasznosítható" művek olvasására ösztökélő motívumok vannak tulsúlyban. A 14 évesek igény-szerkezete lényegében nem tér el a 10 évesekétől. A gyerekek alig hallanak a modern gyermekirodalomról.

A KÜLÖNBÖZŐ KOROSZTÁLYOK OLVASÁSÁNAK SAJÁTOSSÁGAI: AZ ISMERETTERJESZTŐ MŰVEK OLVASÁSA V. A. Voronec

A leggyakoribb ismeretterjesztő olvasmány az irodalmi köntösben megjelenő ismeretterjesztő könyv, ezek közül is elsősorban a Leninről, a forradalomról és az ifjúsági mozgalomról szóló művek a legolvasottabbak. Ezek részaránya az életkor növekedésével fokozatosan, 14 éves korra ötszörösére nő. A népszerű tudományos irodalom olvasása elsősorban az iskolai feladatokhoz, másodsorban az iskolában felébresztett érdeklődés elmélyítéséhez, harmadsorban egy-egy állandó érdeklődési körhöz kapcsolódnak. Az iskola hatása ennél az olvasmányfajtánál is a lányok körében erősebb.

A CSALÁD SZEREPE A GYERMEKEK OLVASÓVÁ NEVELÉSÉBEN M. G. Hanin

Míg az összes olvasmány 15%-áról értesülnek az iskolás gyerekek a családban, a detektívregények esetében ez az arány 24, a meséknél pedig 23%. A 8-13 éves gyerekeknél a szülők, 14 éves kortól a testvérek olvasmányajánló szerepe jelentékenyebb. Az anya olvasást irányító szerepe az évek multával csökken, az apáé viszont nő. A 8-9 éves gyerekek nagy többsége számára a szülők vásárolnak könyveket, a 14 évesek viszont nagy többsége maga vásárolja könyveit. A szülők 38%-a nyilatkozott úgy, hogy bizonyos könyvek elolvasását megtiltja gyermekének.

Az olvasmányokról való beszélgetés is csökken az életkor növekedésével: a 8-9 éves gyerekeknek 71, a 14 éves gyerekeknek csak 42%-ával beszélgetnek a szülők olvasmányokról. A szülők 22%-a érzi úgy, hogy semmi sem akadályozza abban, hogy gyermeke olvasóvá nevelésével foglalkozzon, 43%-uk a kevés szabadidejére panaszkodik, 13% alacsony képzettségében jelöli meg az akadályozó tényezőt.

A KORTÁRSÁK HATÁSA AZ ISKOLÁSGYEREKEK OLVASOI FEJLŐDÉSÉRE

I. I. Levi

A kalandos mesekönyvek 37%-áról, a háborus könyvek 28%-áról, a kalandregények 34%-áról, a detektívregények 41%-áról és a felnőttekről szóló könyvek 42%-áról azonos koru társaiktól szereztek tudományt a gyerekek. (Összehasonlítással: a könyvtár 39, 31, 35, 25 és 33 %-ban volt az értesülés forrása.) A detektívregények és a felnőttekről szóló könyvek esetében az azonos koru társaik gyakoribb értesülési forrásnak bizonyultak mint a könyvtár. 12-13 éves kortól az informális kortárs csoportok szerepe döntővé válik az olvasmányokkal kapcsolatos információk megszerzésében, de az olvasmányok megítélésében is.

A TANÁR MINT A TANULÓK OLVASÁSÁNAK IRÁNYÍTÓJA

E. I. Ivanova

A tanárok irányító szerepe a 8-9 éveseknél a legnagyobb, ezután fokozatosan csökken. Míg a 8-9 éveseknek 49%-a veszi figyelembe a tanárok olvasással kapcsolatos tanácsait, a 14 éveseknek már csak 15%-a. Ennek részben az az oka, hogy a tanárok eléggé rosszul ismerik a gyermekirodalmat. Mindössze 43%-uk volt képes néhány ujonnan megjelent gyermekeknek készült könyvet megnevezni. Míg a különböző tantárgyakhoz kapcsolódó módszertani folyóiratokat eléggé rendszeresen olvasgatják, a "Gyermekirodalom" című lapot alig veszik kézbe.

A KÖNYVTÁRAK SZEREPE AZ ISKOLÁSGYEREKEK ÉLETÉBEN

I. Je. Kalitina - E. I. Ivanova - N. A. Koskina

A lakásokban átlagosan 10-20 gyermekkönyv található. Versek legnagyobb részt a 8-9 éveseknél, kalandos könyvek elsősorban a 12-13 éveseknél, az orosz klasszikusok leginkább a 14 éveseknél. A történelmi regények és detektívregények ugyancsak a legidősebbeknél találhatók legnagyobb számban.

A vizsgálat két éve alatt megjelenő gyermekkönyveknek csak fele jutott el a kisvárosok boltjaiba. Andersen meséit például 500 példányban rendelték meg, de csak 100 érkezett. A könyvtárakba érkező gyermekkönyvek 76%-a csak egyetlen példányban kerül be az állományba. A fiataloknak készült népszerű tudományos könyvek esetében ez az arány 82%.

KAMARÁS István